

ชุมชนการะวะตะธรรม : กระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตและสังคมงาม KARAWATATHAM COMMUNITY : LEARNING FOR LIFE AND GOOD SOCIETY

อาทิตย์ บำรุงเชื้อ¹, ศักดิ์พงศ์ หอมหวาน², และ ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ³

¹นักศึกษาลัทธิสุตตรปริยาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

²อาจารย์ ประจำสาขาวิชาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³อาจารย์ประจำ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมของชุมชนพื้นที่ขับเคลื่อนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเข้มแข็งโดยใช้หลักพุทธธรรม เรื่องการระวะตะ 6 โดยการปรับประยุกต์ใช้สร้างกระบวนการชุมชนการะวะตะธรรมที่เหมาะสมให้กับกลุ่มเป้าหมายและนำชุมชนการะวะตะธรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนพื้นที่อื่น โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธี ซึ่งใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก การวิจัยเชิงปริมาณเป็นรองและประยุกต์ใช้วิธีวิทยาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสำรวจชุมชน การทำแผนที่ภูมิสังคม การเสวนาทางวิชาการ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ปรากฏการณ์ทางสังคมในพื้นที่ขับเคลื่อนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ชุมชนมีความเสี่ยงที่ผู้คนเริ่มเสื่อมถอยคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม สลัดไปทางปัจเจกและเห็นแก่ตนมากขึ้น ทั้งวิถีชุมชนที่พึ่งพิง และเคารพธรรมชาติ ครอบครัวอ่อนแอในการดำเนินชีวิตตามหลักทางศาสนา ขาดการเคารพตนเองและผู้อื่น ขาดการเอื้ออาทรและแบ่งปัน จิตใจไม่งดงาม อันเป็นปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้ชุมชนขาดความเข้มแข็ง
2. กระบวนการชุมชนการะวะตะธรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างกลุ่มคนการะวะตะธรรม 2) การสถาปนากลุ่มโดยผ่านขั้นสร้างการรับรู้ มีทำที่ยอมรับและแสดงความเป็นเจ้าของ 3) การออกแบบกิจกรรมกลุ่มได้กิจกรรมหลากหลายด้าน 4) การขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและพลังในการขับเคลื่อน 5) การเสริมสร้างพลังกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ขยายกลุ่มและเครือข่าย พบว่า กระบวนการชุมชนการะวะตะธรรมขับเคลื่อนด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมเรื่อง การระวะตะ 6 ฐานคิด และคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการะวะตะธรรม สามารถสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตให้ผู้คนในชุมชนพ้นจากความเสี่ยง
3. การนำชุมชนการะวะตะธรรมเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่น เป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในพฤติกรรมเชิงประจักษ์ ผ่านกิจกรรมการเสวนา การสนทนา การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ร่วม พบว่า หลังการเรียนรู้ร่วมกัน ชุมชนพื้นที่อื่นล้วนผ่านการรับรู้ มีทำที่ตอบรับชุมชนการะวะตะธรรม ส่วนจะแสดงความเป็นเจ้าของแล้วนำไปขับเคลื่อนสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนของตน จนก่อรูปอำนาจ กฎเกณฑ์และคุณค่าที่ดีนั้น ยังไม่สามารถคาดการณ์ได้

คำสำคัญ : ชุมชนการะวะตะธรรม, กระบวนการเรียนรู้, ชีวิตและสังคมงาม

ABSTRACT

This research aimed to study the social phenomenon of the community area driven from the past to present in order to build the stronger community by using Buddha Dharma called, “Karawata 6”. The Karawata 6 was applied to create the appropriate process to form the target group to be the Karawatatham community. Moreover, such community had to learn and share Karawatatham knowledge with other communities. The study used Mixed Methods Research Design which mostly focused on the qualitative data while the quantitative was minor. In addition, Community Based Research (CBR) was applied. Data collection instruments were community survey, social mapping, academic seminar, unstructured interview, in-depth interview, and focus group. The data were analyzed using content analysis.

The findings show that:

1. The study of social phenomenon in the area driven from the past to present found that the community was at risk as the people's virtue, morality, ethics, and value began to decline. Traditions and good cultures were for more individual and more self-seeking. Community way of life that depended on and respected for nature was left behind. Families decreasingly implemented religious principles for living life. People lacked self-respect and respect for others. They also lacked generosity and sharing. Their mind became less beautiful. Those mentions were social and cultural problems which influenced the community to be less strong.

2. The appropriate Karawatatham community process for building the stronger community comprised 5 steps : 1) forming a group of Karawatatham people, 2) establishing the group by building the recognition, acceptance, and possession of Karawatatham, 3) designing group activities to be various, 4) driving group activities for building consciousness and the driving force, and 5) empowering the groups for learning together, and expanding groups and networks. The results show that the Karawatatham community process driven by learning and practicing based on Buddha Dharma called Karawata 6 and 8 desirable Karawatatham characteristics can build the immunity for people in living their lives and getting out of risk.

3. Bringing the Karawatatham community to learn and share knowledge with other communities was the link of explicit learning through seminar, discussion, interview and participatory observation. After learning together, it was found that other communities experienced the knowledge and seemed to accept the Karawatatham community. However, showing possession of Karawatatham principles, bringing them to drive and strengthen their communities, forming permanent power, norms and good values were still unpredictable.

Keywords : Karawatatham Community, Learning, Life and Good Society

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว ตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างมากมาย จึงมีความจำเป็นต้องเร่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้มีคุณค่าและตระหนักถึงผลประโยชน์ของ

สังคม การสร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกันบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกันในสังคม โดยการเสริมสร้างทุนทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในสังคม ปลุกฝังกระบวนการคิดในการเคารพซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ยอมรับข้อจำกัดความแตกต่างของ อัตลักษณ์ในพื้นที่และ

เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รื้อฟื้นค่านิยมที่ดีและสร้างค่านิยมใหม่ที่เป็นที่ยอมรับบนพื้นฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ เกิดความร่วมมือ แบ่งปันและเอื้ออาทรกันในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554)

ดังนั้นจึงต้องเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคม และวัฒนธรรมที่ทำงานด้วยการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจให้คนไทยปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและความมีคุณค่าในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน อีกทั้งยังต้องเสริมสร้างพลังทางสังคมให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยเรียนรู้ เข้าใจ และปฏิบัติตนในหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบที่ดีในฐานะพลเมืองดีของสังคม มีค่านิยมไม่ยอมรับการกระทำความผิดทุจริตคอร์รัปชัน พร้อมทั้งมีวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีส่วนร่วมในทุกด้านแบบมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี เคารพในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความคิดเห็นที่แตกต่างกันในทางสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีจิตอาสาเข้าร่วมพัฒนาสังคมในทุกระดับ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคมไทย ในทุกระบุนั้นมีความสำคัญยิ่ง (กาญจนา แก้วเทพ. 2538) : ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้ระบุไว้ว่า การยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต บนหลักการพื้นฐานสำคัญที่คนไทยต้องมีความรู้ ใฝ่เรียนรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวังมีสำนึกในศีลธรรมและจริยธรรม ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อดทน มีสติใช้ปัญญาจนนำไปสู่ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง สามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทุกด้านการสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย สร้างจิตสำนึกที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน บนความแตกต่างหลากหลายวัฒนธรรม เพื่อเป็นฐานในการก้าวไปสู่สังคมที่มีความ ใสใจและแบ่งปันต่อผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554) ขณะเดียวกันกระแสดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้านห้วยวัว ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยยากต่อการหลีกเลี่ยง ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางสังคม และวัฒนธรรมแก่ชุมชน มีสัญญาณว่าคนจำนวนไม่น้อยเริ่มเสื่อมถอยคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่เป็นปัจเจก

มากขึ้น เริ่มไม่พึ่งพาซึ่งกันและกัน เคยลงแขกทำนา ขอแรงสร้างบ้าน งานบวช งานแต่ง ล้วนต้องจ่ายค่าจ้างแรงงาน ขาดการแบ่งปันและเอื้ออาทร พึ่งพากันยาก อาหารเคยผลิตบริโภคเอง กลับขาดการพึ่งพาตนเอง ตามวิถีทุนนิยมอย่างวัฒนธรรมเมืองมากขึ้น ที่อยู่อาศัย จากวัฒนธรรมการปลูกสร้างบ้านไม้สองชั้น มีใต้ถุนเพื่อไว้ใช้ประโยชน์กิจกรรมของคนในครอบครัว หรือเป็นศูนย์เสวนา (ศูนย์ไฉ่) กับเพื่อนบ้านถูกปรับเปลี่ยนเป็นบ้านสองชั้น คอนกรีตเสริมเหล็กใต้ถุนสูงหาย ความสัมพันธ์ระหว่างกันสูญหายตาม เครื่องนุ่งห่ม จากเคยถักทอตัดเย็บใช้เอง เปลี่ยนเป็นนิยมเสื้อผ้าตามแฟชั่นเมือง จนหมดความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การรักษาโรค เคยใช้สมุนไพรภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน ปัจจุบันสูญสลาย ทั้งยังมีค่านิยมที่มุ่งแสวงหาความสุขส่วนตัวและคำนึงถึงประโยชน์ แต่พวกพ้องมากกว่าส่วนรวม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ถดถอย สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีความเปราะบางจนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมมากขึ้น ทั้งยังเกิดแนวโน้มคนในชุมชนขาดความไว้วางใจและขาดการมีส่วนร่วมทางสังคม เด็กและเยาวชนขาดความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี ไม่หวงแหนในวัฒนธรรมที่มีรากเหง้าอันงดงามของตน ขาดความเคารพตนเองและผู้อื่น อันเป็นความเสื่อมถอยทางคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ทำงาน

ดังนั้น ชุมชนคารวะตะธรรม จึงก่อตั้งขึ้นเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนบ้านห้วยวัว ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยยึดตามหลักพุทธธรรม ในเรื่องความเคารพ ที่อยู่บนฐานคารวะตา 6 เป็น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้คนในชุมชนเกิดการดำเนินวิถีชีวิตบนหลักการพื้นฐานที่คนในชุมชนต้องมีความเคารพสิ่งสำคัญร่วมกันคือ คนเคารพคน คนเคารพธรรมชาติและคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข พึ่งพาอาศัยและเอื้ออาทรเกื้อกูลและแบ่งปันกัน เกิดสังคมใจงาม หมายถึงสังคมแห่งพุทธธรรมบนฐานคารวะตา 6 ที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม จนนำไปสู่การออกแบบการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมชุมชนบ้านห้วยวัว ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัด

ภาพสินธุ์

2. เพื่อศึกษากระบวนการชุมชนการระดมความคิดที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนชุมชน บ้านหัวจัว ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

3. เพื่อนำกระบวนการชุมชนการระดมความคิดที่เหมาะสมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่น

วิธีดำเนินการ

การวิจัยเรื่อง ชุมชนการระดมความคิด : กระบวนการเรียนรู้สู่ชีวิตและสังคมงามโดยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ วิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณร่วมกัน (Mixed Methodology) และประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิทยา (Methodology) ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือ CBR ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มคนและครอบครัวในชุมชนบ้านหัวจัว ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งหมดจำนวน 100 คน ประกอบด้วยพระสงฆ์จำนวน 5 รูป นักวิชาการ 5 คน ประชาชนชาวบ้าน 5 คน ผู้นำชุมชน 10 คน ผู้แทนชุมชน 15 คน ครู 5 คน คนชาวบ้าน 45 คน เด็กและเยาวชน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นเครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบการบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดและเครื่องมือเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ใช้ แบบสำรวจความต้องการ แบบประเมินทักษะชีวิตในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มต้นจากการลงพื้นที่สำรวจชุมชน พหุลักษณะท้องถิ่นการเปิดเวทีชาวบ้าน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทั้งยังใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งมุ่งเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :

PAR) เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลทั้งหมดในการวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูลและหลังการเก็บข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านหัวจัวตำบลยางตลาดอำเภอยางตลาดจังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า

1.1 มีการปรับประยุกต์หลักการระดม 6 ให้เป็นคำถามนำเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม สิ่งใดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความสำคัญจากอดีตถึงปัจจุบัน อะไรเป็นความจริงของชีวิตแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนาเป็นอย่างไรการให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างไร การเคารพตนเอง การเคารพผู้อื่นเป็นอย่างไร

1.2 มีการสังเคราะห์คุณลักษณะชุมชนการระดมความคิดจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านหัวจัวผ่านยุคต่างๆ และจากคำถามนำที่ปรับมาจากการระดม 6 กำหนดคุณลักษณะชุมชนการระดมได้ 8 ประการ คือ 1) มองเห็นคุณค่าและยึดถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ 2) เข้าใจในความจริงของชีวิต 3) ยึดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา 4) ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ 5) เคารพตนเอง 6) เคารพผู้อื่น 7) มีการสละให้ 8) มีใจงามใจผ่องแผ้ว

1.3 พบประเด็นสำคัญคือชุมชนกำลังเผชิญกับความเสี่ยงต่อการสูญเสียลายเรื่องคนเคารพคนและคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติหลังจากเรื่องคนเคารพธรรมชาติได้สูญสลายไปจากชุมชนแต่ที่ชุมชนยังคงดำเนินวิถีของตนไปได้นั้นเพราะชุมชนมีจุดแข็งอยู่ในเรื่องความเคารพทั้งการเคารพตนเองและการเคารพคนอื่นอีกทั้งมีความใจงามที่ยังเอื้ออาทรกันและแบ่งปันยึดมั่นในขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีจึงนำจุดแข็งนี้ไปสู่การสร้างกระบวนการ

2. จากการศึกษากระบวนการชุมชนการระดมความคิดที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนชุมชนบ้านหัวจัว

ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีอยู่ 5 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างกลุ่มคน 2) การสถาปนากลุ่ม 3) การออกแบบกิจกรรมกลุ่ม 4) การขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่ม 5) การเสริมสร้างพลังกลุ่มพบว่า

2.1 หลังสร้างการรับรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ถึงฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนคารวะตะธรรมแล้วกลุ่มเป้าหมายมีท่าทีที่ตอบรับจนแสดงความเป็นเจ้าของชุมชนคารวะตะธรรมจึงได้สถาปนากลุ่มชุมชนคารวะตะธรรมขึ้น

2.2 หลังสถาปนากลุ่มจึงออกแบบกำหนด กิจกรรมขับเคลื่อนเพื่อสร้างจิตสำนึกซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาท้องถิ่นเชิงพหุลักษณะ (ศักดิ์พงศ์ หอมหวล. 2557 : 11) ซึ่งแสดงออกให้เห็นได้คือคุณลักษณะ 8 ประการ การยอมรับความเป็นชุมชนคารวะตะธรรมเพื่อสร้างความตระหนักในความเป็นชุมชนคารวะตะธรรม

2.3 การสร้างพลังความเป็นชุมชนคารวะตะธรรมให้กับกลุ่มเต็มเสริมพลังให้แกร่งขึ้นด้วยการสร้างกลุ่มเยาวชนคารวะตะธรรมขึ้นมา

3. การนำกระบวนการชุมชนคารวะตะธรรมเหมาะสมเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่นพบว่า เป็นการเชื่อมโยงในการเรียนรู้เชิงประจักษ์ในพฤติกรรมโดยนำฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนคารวะตะธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย มีการรับรู้และมีท่าทีที่ตอบรับในฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนคารวะตะธรรมเป็นอย่างดี แต่จะถึงขั้นแสดงความเป็นเจ้าของชุมชนคารวะตะธรรมแล้วนำไปขับเคลื่อนในชุมชนตนเองหรือไม่นั้น เป็นเรื่องของชุมชนเขาเอง

อภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 ปรากฏการณ์ทางสังคมชุมชนบ้านห้วยจั่ว

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมชุมชนบ้านห้วยจั่ว เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงกับความเป็นชุมชนคารวะตะธรรมโดยศึกษาผ่านการตั้งถิ่นฐาน ศึกษาผ่านสถาบันหลักของชุมชน และศึกษาผ่านการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน พบว่า

1. การดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นสามารถเชื่อมโยงปัจจุบันถึงอดีตได้และสามารถคาดการณ์อนาคตได้ ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นพฤติกรรมของคนมองผ่านปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาโรค ต่อไปจะเรียกปัจจัย 4 ว่า เสื้อผ้า บ้าน อาหาร และยา จะเห็นชัดกว่าการมองผ่านการตั้งถิ่นฐานหรือผ่านสถาบันหลักของชุมชนเพราะหากมองผ่านการตั้งถิ่นฐานหรือสถาบันหลักของชุมชนจะเห็นภาพใหญ่ของการเคลื่อนตัว แต่ถ้ามองผ่านเสื้อผ้า บ้าน อาหารและยา จะเห็นทั้งระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ทั้งยังสะท้อนไปถึงความใกล้ชิดทางสังคมในเรื่องการดำรงชีวิต เช่น กลุ่มนี้เป็นเครือญาติที่กินปลา กลุ่มนี้กินเนื้อ จึงเห็นปรากฏการณ์เป็นกลุ่มๆ เป็นเครือญาติ เห็นวิถีชีวิตนามสกุลนี้เป็นการสะท้อนการเคารพสิ่งสำคัญ อย่างตระกูลที่ไม่กินเนื้อสัตว์ใหญ่ก็จะสะท้อนให้เห็นความมีจริยธรรม คุณธรรมค่อนข้างสูง เชื่อมถึงว่าไม่ค่อยจะดื่มสุรา ยกเว้นเป็นครั้งคราวหรือเข้าสังคม สังสรรค์กันในเครือญาติหรือไม่ดื่มเลย บางเครือญาติจะเห็นความแข็งแกร่ง การเคารพกันตามระดับอาวุโสอย่างเหนียวแน่น อีกทั้งเห็นปรากฏการณ์ทางสังคมของการรวมกลุ่มการแบ่งปันซึ่งเป็นการตั้งบนฐานความเคารพ

2. จากการขับเคลื่อนชุมชนคารวะตะธรรมที่ผ่านมา นั้น ทำให้เห็นการเคลื่อนตัวที่เป็นการสนับสนุนฐานคิดที่วางไว้คือ “เคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน สรรค์สร้างสังคมใจงาม” “เป็นฐานคิดที่ใช้เป็นคำถามนำในการศึกษา ปรากฏการณ์ทางสังคมได้ พบว่า การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านการดำเนินวิถีชีวิตทำให้เห็นภาพปรากฏการณ์ทางสังคมได้ชัดเจน สามารถเชื่อมโยงปัจจุบันลงไปหาอดีต และสามารถคาดการณ์อนาคตได้ ตัวอย่างการแต่งกายในยุคหนึ่ง เยาวชนแต่งชุดโจรสลัดสวน โจรสือและของสงวน โดยเขาไม่รู้ว่สิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญ ระหว่างเสื้อผ้าแฟชั่นสมัยใหม่กับของสงวนของตน นั้นแสดงว่าไม่ได้ให้ความสำคัญตนเองแต่เคารพแฟชั่น เคารพค่านิยมตะวันตกที่เราเห็นว่า เสื้อผ้า บ้าน อาหารและยาไปศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ที่เชื่อมโยงถึงชุมชนคารวะตะธรรมโดยผ่านการดำเนินวิถีชีวิตนั้นทำให้เราประเมินสถานการณ์ทางสังคมได้ เห็นความเสี่ยง และการสร้างภูมิคุ้มกัน สอดรับและไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 2 กระบวนการสร้างชุมชนการระ-
ตะธรรม

ข้อค้นพบจากการขับเคลื่อนกระบวนการสร้าง
ชุมชนการระตะธรรม 5 ขั้นตอน คือ

1. ความยากอยู่ที่จุดเปลี่ยนถ่ายจากการรับรู้สู่
ความเป็นเจ้าของคือจุดเปลี่ยนถ่ายจากขั้นที่ 1 ไปสู่ขั้นที่ 2
นั่นคือ ทำอย่างไรที่จะทำให้กลุ่มคนเข้าใจได้ว่าตนเป็น
เจ้าของชุมชนการระตะธรรม ความยากไม่ได้อยู่ที่
การตั้งกลุ่มหรือการสถาปนากลุ่ม แต่อยู่ที่เขาจะกล้า
ประกาศว่า ตนเป็นชุมชนการระตะธรรมต่างหาก ผู้วิจัย
เห็นว่า หลังจากการรวบรวมคนเป็นกลุ่มแล้ว จุดเปลี่ยนถ่าย
ที่จะสถาปนากลุ่มเป็นเรื่องยาก การเคลื่อนงานจึงต้อง
เป็นไปตามทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 คือ เสริมสร้าง
ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการบ่มเพาะให้คนมี
ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินวิถีชีวิต โดย
การส่งเสริมการมีอาชีพและรายได้ที่แน่นอน สามารถ
ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง พื้นฟูวัฒนธรรมที่ดั่งงามอาทิ
ความเอื้ออาทรและการเป็นเครือญาติมาใช้ในวิถีชีวิต รู้จัก
ใช้ปัญญาในทางที่ถูกต้อง และมีจิตสำนึกในการเฝ้าระวัง
ทางวัฒนธรรมที่จะมีผลกระทบต่อการเบี่ยงเบนทาง
วัฒนธรรมผลักดันให้ชุมชนเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัด
กิจกรรมสัมพันธ์อันดีต่อครอบครัวและชุมชน พัฒนาชุมชน
ให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน ค้นหา
อัตลักษณ์อันโดดเด่นและปลูกฝังความเป็นอัตลักษณ์ของ
ชุมชน อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พึ่งพาตนเองบนทรัพยากร
ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็น
หลัก โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในชุมชน ลดปัญหา
ความขัดแย้งทางความคิด เข้าใจในพหุวัฒนธรรม สามารถ
อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขระหว่างกลุ่มคน ระหว่างพื้นที่
และระหว่างวัย เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์บน
พื้นฐานของความไว้วางใจเชื่อใจ

2. เมื่อกลุ่มคนเป็นเจ้าของชุมชนการระตะธรรม
แล้ว ผ่านขั้น 2 คือ การสถาปนากลุ่มแล้ว ขั้นที่ 3 ขั้นที่ 4
สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างไม่ยาก สิ่งที่น่าพาก้าวข้าม
สู่ความเป็นเจ้าของชุมชนการระตะธรรม คือ การเคารพ
สิ่งสำคัญร่วมกัน สิ่งที่เป็นการเคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน
นั้นแสดงออกให้เห็นได้คือ คุณลักษณะ 8 ประการ

การยอมรับความเป็นชุมชนการระตะธรรมนั้นคือ
การยอมรับในคุณลักษณะ 8 ประการ คือความเป็นเจ้าของ
คุณลักษณะ 8 ประการนั่นเองซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา
ท้องถิ่นเชิงพหุลักษณะ (ศักดิ์พงศ์หอมหวล. 2557) ขั้นตอนที่ 7
ดำเนินงานศึกษาท้องถิ่นเชิงพหุลักษณะ ระยะลึกละเอียด
ที่ว่า ธรรมชาติและธรรมชาติของผู้คน มีการเชื่อเชียวและ
ผลึกออก ดังนั้นจึงมีการเพิ่มและลดจำนวนลงในกลุ่ม
เป้าหมายทั้งที่เป็นตัวแทนชุมชนและครอบครัวต้นแบบ
คนและครอบครัวต่างมีชุดความรู้เดิมเป็นของตน สิ่งที่เป็น
ชุดความรู้ใหม่คือชุมชนการระตะธรรมเข้ากันได้กับ
ชุดความรู้เดิมของเขาก็จะทำหน้าที่เชื่อเชียว ส่วนที่
ไม่สามารถจะเข้าเป็นเนื้อเดียวกับชุดความรู้เดิมก็จะรับไว้
ได้เพียงชั่วคราวและจะถูกผลึกออกในที่สุด

3. แต่มีความท้าทายในประเด็นการขับเคลื่อน
งาน ขั้น 5 (พลัง) ท้าทาย คือ คนไม่ล่วงรู้อนาคต ถามว่า
ชุมชนการระตะธรรมจะเดินไปได้อีกนานเท่าใด ตอบได้ไหม
ไม่มีใครตอบได้ แผนก็ปี แผนเท่านั้นปี เป็นเรื่องคาดเดา
ทั้งนั้น แต่เราเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ขับเคลื่อนมาจนถึงความเป็น
เจ้าของชุมชนการระตะธรรม สร้างจนเป็นจิตสำนึก นำสู่
พลังภายในจนระเบิดออกมาจากภายใน จึงเชื่อมั่นว่า ชุมชน
การระตะธรรมนั้นจะสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ด้วยดี
ชุมชนการระตะธรรมเกิดจากความเป็นจริงของชุมชน
คนเห็นคุณค่าและความสำคัญของชุมชนการระตะธรรม
ทั้งยังเชื่อมั่นว่าบนฐานของความเคารพ คนเคารพคนผ่าน
ระบบอาวุโสทางเครือญาติ ทำให้ก่อให้เกิดคนใจงาม ทำให้
เชื่อมั่นว่า จากความเคารพ จากความใจงามนั้น จะทำให้
ขับเคลื่อนชุมชนการระตะธรรมไปต่อได้และยังเชื่อมั่นถึง
ความเชื่อมโยงความใกล้ชิดทางสังคมว่า อาณาภพของ
ความเชื่อมโยงมันทำให้ขับเคลื่อนไปได้ เราเชื่อถึงพลังของ
คนต่างวัยที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชนการระ-
ตะธรรม เราจึงมีกลุ่มเยาวชนชุมชนการระตะธรรมเกิดขึ้น
และเชื่อมั่น ว่ามันจะเป็นพลวัตต่อไป ผ่านคนรุ่นแล้วรุ่นเล่า
เชื่อมั่นว่าจะเป็นเช่นนั้น

ประเด็นที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนอื่น

การเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่นเป็นการเผยแพร่
การแสดงผลของชุมชนการระตะธรรม ผ่านธาตุ 5
ทำให้ชุมชนอื่นสนใจและเชื่อมโยงมาหา การเรียนรู้ร่วมกัน
กับชุมชนพื้นที่อื่นเกิดขึ้น 2 ประการ คือ 1) ชุมชนการระ

ตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่น 2) ชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนคารวะตะธรรม

ประการที่ 1 ชุมชนคารวะตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่นมีความยากอยู่ที่การเรียนรู้ผ่านธาตุ 5 การเผยแพร่ชุมชนคารวะตะธรรมไปสู่ชุมชนพื้นที่อื่นนั้นจากการเรียนรู้ร่วมกัน พบว่าสร้างการรับรู้ชุมชนคารวะตะธรรมได้ดี ทั้งยังประเมินได้ว่า มีท่าที่ตอบรับเห็นพ้องในฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนคารวะตะธรรม ส่วนจะถึงระดับมีความคิดในการเป็นเจ้าของชุมชนคารวะตะธรรมเพื่อนำไปขับเคลื่อนในชุมชนของเขาจะระเบิดออกมาจากภายในของเขาหรือไม่นั้น เป็นเรื่องของชุมชนที่ชุมชนคารวะตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกัน

ประการที่ 2 ชุมชนพื้นที่อื่นที่มาเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนคารวะตะธรรมนั้น เขามองเราอย่างไรจึงมาหาด้วยมีพลังข่าวเล่าไปถึงว่ามีชุมชนคารวะตะธรรมที่มีกระบวนการความคิดใหม่ กระบวนการเรียนรู้ใหม่ในการดำเนินชีวิต เห็นว่าเป็นพลัง เป็นอำนาจ เป็นอำนาจที่เชื่อมโยงถึงกันแม้อยู่ห่างไกลทำให้เขาสนใจและรับรู้จึงอยากแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ชุมชนพื้นที่อื่นที่มานั้นมีพลังมากในการเรียนรู้ มีการรับรู้ชุมชนคารวะตะธรรมได้ดี ทั้งยังประเมินได้ว่า มีท่าที่ตอบรับ เห็นพ้องในฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนคารวะตะธรรม ส่วนจะถึงระดับมีความคิดในการเป็นเจ้าของชุมชนคารวะตะธรรมเพื่อนำไปขับเคลื่อนในชุมชนของเขา จะระเบิดออกมาจากภายในเขาหรือไม่นั้น เป็นเรื่องของชุมชน ที่มาเรียนรู้ร่วมกับชุมชนคารวะตะธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. จะต้องไม่คาดหวังว่าฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนคารวะตะธรรมนั้น เป็นงานวิจัยครอบคลุมจักรวาลที่สามารถนำไปใช้สร้างชุมชนพื้นที่อื่นได้อย่างเดียวกันกับชุมชนบ้านหัวขัว เพราะเราไม่ล่วงรู้อนาคตการนำไปใช้จึงไม่รู้ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ แต่เชื่อว่าการนำชุมชนคารวะตะธรรมไปสร้างชุมชนอื่นสามารถขับเคลื่อนไปได้ หากสามารถค้นหากระบวนการอันเหมาะสมกับชุมชนของตนเอง

2. จะต้องเข้าใจว่าฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนคารวะตะธรรมนั้น ล้วนผ่านการประพจน์ตามธาตุ 5 เป็นลำดับขั้น ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนโดยขาดความเข้าใจในธาตุ 5 ถือเป็นการลดขั้นตอนของธาตุ เพราะจิตสำนึกไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากไม่ผ่านขั้นรับรู้ มีท่าที่ตอบรับที่ดี และแสดงความเป็นเจ้าของ จึงจะก่อเกิดจิตสำนึก และมีพลังในขั้นสุดท้าย

3. จะต้องเข้าใจว่างานวิจัยนี้เป็นงานมุ่งเปลี่ยนค่านิยม เปลี่ยนความคิด ผู้ทำวิจัยคงต้องอาศัยการสร้างบารมีและความน่าเชื่อถือในการปฏิบัติตน สามารถเข้าถึงจิตวิญญาณของคนจิตวิญญาณของชุมชนเพราะทั้งฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนคารวะตะธรรมเป็นการประยุกต์หรือการยกระดับให้เป็นตัวแบบของกลุ่มคนที่ใช้ความรู้คู่คุณธรรม หากปราศจากการใช้ความรู้คู่คุณธรรมแล้วจะกลายเป็นการใช้ความรู้ที่เป็นแค่เพียงความรู้ไม่ใช่เป็นปัญญา

4. จะต้องเข้าใจว่าการขับเคลื่อนชุมชนคารวะตะธรรมนั้น มีการบ่มงานด้วยความอดทนอย่างสูงและเข้าใจในความจริงอย่างเป็นขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนการสร้างคนต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เพราะเป็นขั้นตอนที่ยากสุด สิ่งที่ยากคือ การไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แล้วกลับมาทำงานเลียนแบบกิจกรรมที่ไปเรียนรู้มา อย่างเช่นที่ภาคีรัฐชอบทำกัน ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาของชุมชนตรงจุด

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป

1. หากมีงานวิจัยที่จะนำผลงานวิจัย ชุมชนคารวะตะธรรมไปใช้ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยอยากเห็นงานวิจัย “พลังความใกล้ชิดทางสังคม” ว่ามีมิติ รูปแบบ เนื้อหาอย่างไร เพราะการขับเคลื่อนชุมชนคารวะตะธรรมทำให้พบว่า ความเคารพที่ผ่านระบบอาวุโสทางเครือญาติยังคงความเข้มแข็งมากกว่าระบบอื่นๆ ในชุมชน

2. หากมีงานวิจัยที่จะนำผลงานวิจัย ชุมชนคารวะตะธรรมไปใช้ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยอยากเห็นงานวิจัย “อำนาจ กฎเกณฑ์ และคุณค่าของคารวะตะธรรม” ว่าเป็นอย่างไร เพราะการขับเคลื่อนงานชุมชนคารวะตะธรรม เป็นแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชนบนฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการ ไม่ได้ค้นลึกลงใน อำนาจ กฎเกณฑ์ และคุณค่า

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). **การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ศักดิ์พงศ์ หอมหวล. (2557). **การศึกษาท้องถิ่นเชิงพหุลักษณะ**. พิมพ์ครั้งที่ 1, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.